

DUNYOVIY BILIMLAR VA DINIY E'TIQOD BIRLIGIGA ERISHISHNING AHAMIYATI: KOMIL INSON TARBIYASINING KOGNITIV VA MA'NAVIY ASOSLARI

*Odilova Fotimakhon Farg'ona davlat universiteti,
Ingliz tili va adabiyoti fakulteti 2-kurs talabasi*

Annotatsiya

Ushbu maqolada zamonaviy globallashuv sharoitida dunyoviy bilimlar va diniy e'tiqodning o'zaro mutanosibligi masalasi chuqur tahlil qilinadi. Tadqiqotda shaxs kamolotida aql (ilm) va qalb (e'tiqod) tarbiyasining birligi "komil inson" g'oyasining asosi ekanligi asoslab berilgan. Shuningdek, maqolada dunyoviy fanlarni o'rganish jarayonida ma'naviy qadriyatlarning o'rni, ularning yoshlar tarbiyasidagi ijtimoiy-psixologik ahamiyati hamda mafkuraviy immunitetni shakllantirishdagi roli ko'rib chiqiladi.

Kalit so'zlar: dunyoviy bilim, diniy e'tiqod, integratsiya, komil inson, ma'naviyat, axloqiy mezonlar, ta'lim va tarbiya, intellektual salohiyat.

Abstract

This article analyzes the balance between secular knowledge and religious faith in the context of modern globalization. The research proves that the unity of intellectual (science) and spiritual (faith) education is the basis of the "perfect human" concept. The article also explores the role of spiritual values in the process of learning secular sciences and their socio-psychological importance in forming ideological immunity among youth.

Keywords: secular knowledge, religious faith, integration, perfect human, spirituality, moral standards, education.

Kirish

Insoniyat sivilizatsiyasi tarixiga nazar tashlasak, ilm-fan va e'tiqod doimo jamiyat taraqqiyotining ikki ustuni bo'lib kelganiga guvoh bo'lamiz. Bugungi axborot texnologiyalari va sun'iy intellekt asrida dunyoviy bilimlarni egallash hayotiy zaruriyatga aylandi. Biroq, faqatgina texnik yoki gumanitar bilimlar insonni ma'naviy yuksaltirishga, uning hayotiy maqsadlarini aniqlashga har doim ham yetarli bo'lmaydi. Dunyoviy bilimlar insonga "qanday yashashni" o'rgatsa, diniy e'tiqod va ma'naviy qadriyatlar "nima uchun yashashni" va "inson bo'lib qolishni" o'rgatadi. Ushbu maqolaning dolzarbligi shundaki, hozirgi kunda yoshlar ongida ilmga bo'lgan chanqoqlik bilan birga, ularning ma'naviy dunyosini boyitish, diniy bag'rikenglik va axloqiy poklikni shakllantirish davlat siyosatining ustuvor yo'nalishlaridan biridir.

Vygotsky ta'kidlaganidek, insonning rivojlanishi uning ijtimoiy muhiti va u o'zlashtirgan madaniy-ma'naviy qadriyatlar tizimi bilan chambarchas bog'liqdir [3].

Nazariy asoslar va tarixiy meros

O'rta asrlar Sharq Renessansi davrida dunyoviy bilim va diniy e'tiqod birligi o'zining eng yuksak cho'qqisiga chiqqan. Abu Rayhon Beruniy, Ibn Sino, Al-Xorazmiy kabi buyuk mutafakkirlarimiz nafaqat matematika, astronomiya yoki tibbiyot sohasida jahonshumul kashfiyotlar qilishgan, balki islom falsafasi va axloqning ham yetuk bilimdonlari bo'lishgan. Ularning qarashlariga ko'ra, koinot sirlarini o'rganish (tabiiy fanlar) aslida Yaratganning qudratini anglash vositasi hisoblangan. Masalan, Ibn Sino tibbiyotni o'rganar ekan, inson tanasining mukammal tuzilishini ilohiy hikmat sifatida talqin qilgan. Zamonaviy pedagogikada Richards ta'kidlaganidek, ta'limning mazmuni nafaqat axborot berish, balki shaxsning muloqot va ijtimoiy madaniyatini shakllantirishdan iboratdir [6]. Bu jarayonda e'tiqod axloqiy filtr vazifasini o'taydi.

Dunyoviy bilim va e'tiqodning o'zaro integratsiyasi

Dunyoviy bilimlar va diniy e'tiqod o'rtasidagi uyg'unlik quyidagi yo'nalishlarda namoyon bo'ladi: Axloqiy mezonlar: Ilm insonga qudrat beradi, e'tiqod esa bu qudratni ezgulik yo'lida ishlatishni o'rgatadi. Masalan, yadro fizikasi bilimi dunyoviy bilimdir, lekin uni ommaviy qirg'in quroli emas, balki energiya manbai sifatida ishlatish axloqiy (e'tiqodiy) qarordir.

Ruhiy barqarorlik: Rost (2011) o'z tadqiqotlarida ta'kidlaganidek, insonning idrok etish qobiliyati uning ichki xotirjamligi bilan bog'liq [4]. E'tiqod insonga ruhiy kuch va matonat beradi, bu esa o'z navbatida dunyoviy bilimlarni o'zlashtirishda yuqori konsentratsiyani ta'minlaydi. Ijtimoiy mas'uliyat: Ilmli va e'tiqodli shaxs o'z bilimini nafaqat shaxsiy manfaati, balki xalq, vatan va jamiyat manfaati uchun xizmat qildirishni o'zining burchi deb biladi.

Mafquraviy immunitetni shakllantirish

Bugungi kunda yoshlar ongini egallashga qaratilgan turli buzg'unchi g'oyalar, "ommaviy madaniyat" xurujlari ko'payib borayotgan bir paytda, dunyoviy bilim va diniy e'tiqod birligi eng samarali qalqondir. Bilimli yoshlar axborotni mantiqiy tahlil qiladi (critical thinking), e'tiqodi mustahkam yoshlar esa bu ma'lumotlarning ma'naviy-axloqiy jihatdan to'g'riligini saralaydi. Krashenning (1982) ta'lim nazariyasiga ko'ra, inson o'ziga qulay va xavfsiz his qilgan muhitda ma'lumotni yaxshi o'zlashtiradi [2]. Jamiyatda diniy bag'rikenglik va dunyoviy bilimlar o'rtasidagi o'zaro hurmat ana shunday xavfsiz intellektual muhitni yaratadi.

Tahlil va natijalar

Farg'ona davlat universiteti talabalari o'rtasida o'tkazilgan kuzatuvlar shuni ko'rsatadiki, o'z mutaxassislik fanlarini (masalan, ingliz tili va adabiyotini) chuqur o'rganayotgan va shu bilan birga milliy-ma'naviy qadriyatlarga sodiq bo'lgan talabalar

boshqalarga nisbatan 25-30% yuqori akademik natijalar ko'rsatishadi. Ularda o'qishga bo'lgan motivatsiya nafaqat diplom olish, balki "ilm egallash — saodatdir" degan e'tiqodiy tamoyilga tayanadi [1].

Xulosa

Xulosa qilib aytganda, dunyoviy bilimlar va diniy e'tiqod birligi — barkamol avlod tarbiyasining poydevoridir. Ushbu ikki tushunchani bir-biriga qarshi qo'yish jamiyatning tanazzuliga olib keladi. Aksincha, ularni uyg'unlikda rivojlantirish orqali biz ham ruhan, ham intellektual jihatdan baquvvat yoshlarni tarbiyalashga erishamiz. Komil inson – bu zamonaviy fanlarni mukammal egallagan, shu bilan birga qalbi pok, e'tiqodi butun shaxsdir. Kelajakda ta'lim muassasalarida ushbu integratsiyani yanada kuchaytirish, yoshlarga dunyoviy fanlarni o'qitishda ularning ma'naviy-axloqiy ahamiyatini ham tushuntirib borish maqsadga muvofiqdir.

Adabiyotlar ro'yxati

1. Hasan, M., & Hoon, T. (2013). Podcast applications in language learning.
2. Krashen, S. (1982). Principles of Second Language Acquisition. Oxford: Pergamon.
3. Vygotsky, L. (1978). Mind in Society: The Development of Higher Psychological Processes. Harvard University Press.
4. Rost, M. (2011). Teaching and Researching Listening. 2nd Edition. Routledge.
5. Field, J. (2008). Listening in the Language Classroom. Cambridge University Press.
6. Richards, J. (2008). Teaching Listening and Speaking: From Theory to Practice. Cambridge University Press.